

TRANSPARENTNO ENERGETSKO ODLUČIVANJE NA LOKALNOM NIVOU – PUT KA ODRŽIVOM RAZVOJU I SMANJENJU ENERGETSKOG SIROMAŠTVA

KAKO SMO 2014. GODINE ZAKLUČILI DA JE SNABDEVANJE GASOM IZGLEDNIJE I SIGURNIJE OD SNABDEVANJA LOKALNO RASPOLOŽIVOM BIOMASOM? KAKO SMO ZAKLUČILI DA JE GREJANJE JAVNIH ZGRADA NA PELET, U LOKALNOJ SAMOUPRAVI SA JEDNOM OD NAJVEĆIH STOPA POŠUMLJENOSTI, NISKIM PRIHODIMA I VELIKOM NEZAPOSLENOŠĆU, OPTIMALAN NAČIN GREJANJA? KAKO SMO ZAKLUČILI DA JE PROBLEM NAŠEG DALJINSKOG GREJANJA U TOME ŠTO KORISTI SKUPLJI MRKI UGALJ I DA JE REŠENJE U KORIŠĆENJU LIGNITA, KOJE ĆE NAM OBEZBEDITI PRIVATNI PARTNER? KAKO ZNAMO DA JE GASIFIKACIJA NAJBOLJA ALTERNATIVA ZA GREJANJE NA LOŽ-ULJE? KAKO SMO, NA KRAJU KRAJEVA, OSMISLILI DA JE PRIKLJUČENJE NAŠE JAVNE ZGRADE NA SISTEM DALJINSKOG GREJANJA I MOGUĆNOST DA PLAĆA TOPLOTNU ENERGIJU 2–3 PUTA VIŠE NEGO ELEKTRIČNU ENERGIJU PRAVI IZBOR ZA GREJANJE? KAKO SMO DOŠLI DO ZAKLUČKA DA NAM JE ZA LUKRATIVAN I VEĆ DEFINISAN PROJEKAT POVEĆANJA EFIKASNOSTI JAVNE RASVETE NEOPHODAN PRIVATNI PARTNER? DOSTUPNOST INFORMACIJE, TRANSPARENTNO UPRAVLJANJE LOKALNOM ENERGETIKOM I UVAŽAVANJE PRINCIPA ODRŽIVOG RAZVOJA PUT JE KA POBOLJŠANJU KVALITETA USLUGA ZA KRAJNJE KORISNIKE ALI I STVARANJU UŠTEDA KOJE SU NEOPHODNE U ENERGETSKOM SEKTORU.

ENERGETSKI SEKTOR U REPUBLICI SRBIJI JE RANJIV, PROIZVODNJA ELEKTRIČNE I TOPLOTNE ENERGIJE JE PRAĆENA RELATIVNO VELIKIM TROŠKOVIMA I ŠTETOM PO ZDRAVLJE GRAĐANA. ENERGETSKI SEKTOR U SRBIJI KARAKTERIŠU CENTRALIZOVANA PROIZVODNJA ENERGIJE, VISOK ENERGETSKI INTENZITET PRIVREDE I IZRAZITA ZAVISNOST OD DOMAĆIH FOSILNIH GORIVA. U PRIMARNOJ PROIZVODNJI ENERGIJE UDEO LIGNITA JE OKO 68 Odsto.

PROIZVODNJA I DISTRIBUCIJA TOPLOTNE ENERGIJE DEFINISANA JE ODGOVARAJUĆIM ZAKONIMA KAO DELATNOST OD OPŠTEG INTERESA I JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE SU DIREKTNO ODGOVORNE ZA ISPORUKU TOPLOTE GRAĐANIMA KOJI KORISTE OVU USLUGU. OVA USLUGA, MEĐUTIM, NI PO CENI NI PO KVALITETU, NIJE KONKURENTNA I PROIZVODNJA TOPLOTNE ENERGIJE PREDSTAVLJA OZBILNO OPTEREĆENJE ZA BUDŽET LOKALNIH SAMOUPRAVA.

ENERGETSKO SIROMAŠTVO I DEGRADACIJA ŽIVOTNE SREDINE PREDSTAVLJAJU OZBILNE IZAZOVE ZA DONOSIOCE ODLUKA, KAKO NA CENTRALNOM TAKO I NA LOKALNOM NIVOU. PARTICIPATIVNI PRISTUP U PLANIRANJU I SPROVOĐENJU ENERGETSKE POLITIKE, KOJI SE MANIFESTUJE KROZ DOSTUPNOST INFORMACIJA O PROIZVODNJI I POTROŠNJI ENERGIJE – ENERGETSKU TRANSPARENTNOST, RANO UKLJUČIVANJE JAVNOSTI U PROCES DONOŠENJA ODLUKA I ODLUČIVANJE KOJE SE TEMELJI NA IZBORU IZMEĐU VIŠE REALISTIČNIH OPCIJA, PREDSTAVLJA LOGIČAN SLED KORAKA I NAČIN DA SE ODGOVORI NA OPISANE IZAZOVE.

INICIJATIVOM KOJU SU POKRENULI BEOGRADSKA OTVORENA ŠKOLA I FONDACIJA HAJNRICH BEL, A ČIJI JE REZULTAT PUBLIKACIJA “TRANSPARENTNOST ENERGETSKOG ODLUČIVANJA NA LOKALNOM NIVOU”, NASTOJIMO DA UTIČEMO NA PROMENU U CIKLUSU KREIRANJA ENERGETSKE POLITIKE I NA TAJ NAČIN DOPRINESEMO SMANJENJU ENERGETSKOG SIROMAŠTVA I DOSTIZANJU EVROPSKIH STANDARDA U ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE.

JAVNE USLUGE, UČEŠĆE JAVNOSTI I ENERGIJA NA LOKALNOM NIVOU

JAVNE USLUGE SE FINANSIRAJU NOVCEM PORESKIH OBVEZNIKA, KROZ BUDŽET REPUBLIKE SRBIJE I BUDŽETE DRUGIH NIVOVA VLASTI. OBIM JAVNIH USLUGA KOJI GRAĐANI U SRBIJI UŽIVAJU NIJE DOVOLJAN, A SUDEĆI PO MNOGOBROJNIM ISTRAŽIVANJIMA NIJE NI DOVOLJNO KVALITETAN. POVEĆANA ENERGETSKA EFIKASNOST, POVEĆANO KORIŠĆENJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE I JASNO RAZLIKOVANJE JAVNIH OD KOMERCIJALNIH USLUGA U KOMUNALNOM SEKTORU, MOGU DOPRINETI ZNAČAJNOM SMANJENJU TROŠKOVA ZA ENERGIJU I ENERGENTE I NJIHOVOJ PREDVIDLJIVOSTI.

GLAVNA STRUKTURNA PREPREKA ZA POVEĆANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI U JAVNOM SEKTORU U SRBIJI NA LOKALNOM NIVOU JESTE NEJASAN ODNOS SVOJINSKIH PRAVA I SA NJIM POVEZANI MEHANIZMI FINANSIRANJA I ODLUČIVANJA. ŠKOLA KOJA USPE DA SMANJI SVOJE TROŠKOVE ZA ENERGIJU NE MORA DA IMA NIKAKVE KORISTI OD TOG SMANJENJA. REŠENJE KOJE ŠKOLA MOŽE IMATI ZA POVEĆANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI MOŽE BITI FINANSIRANO SAMO AKO GA U SVOJIM PLANOVIMA ODOBRE I ODGOVARAJUĆA TELA LOKALNE SAMOUPRAVE.

DOSTUPNOST ZNANJA POTREBNOG ZA RAZVOJ REŠENJA KOJA DOPRINOSU ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI I SMANJUJU IZDATKE ZA ENERGIJU I ENERGENTE PREDSTAVLJA OZBILNU PREPREKU NA PUTU SMANJIVANJA JAVNIH RASHODA. OVA DOSTUPNOST JE U MANJOJ MERI USLOVLJENA OBJEKTIVNIM NEDOSTATKOM ZNANJA, A VIŠE NEMOGUĆNOŠĆU DA SE TA ZNANJA U POSTOJEĆEM OKVIRU ANGAŽUJU U JAVNOM SEKTORU. TA NEMOGUĆNOST, U SADEJSTVU SA NEJASNIM ODNOSIMA SVOJINSKIH I UPRAVLJAČKIH PRAVA, DOVODI DO KAPITALNIH PROJEKATA KOJI NISU DOBRO OSMIŠLJENI I ČESTO NE DOLAZE IZ UPRAVLJAČKIH CENTARA U LOKALNOJ SAMOUPRAVI.

DA BI SE U PUNOM OBIMU ISKORISTILE MOGUĆNOSTI ZA POVEĆANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI U JAVNOM SEKTORU NA LOKALNOM NIVOU, NEOPHODNO JE UČINITI ZNAČAJNA POBOLJŠANJA U POGLEDU VLADAVINE PRAVA I DOBRE UPRAVE. UČEŠĆE GRAĐANA I DRUGIH ZAINTERESOVANIH STRANA I OSNAŽIVANJE LOKALNIH VLASTI SU SVAKAKO KORACI KOJI SU NEOPHODNI DA SE TAKAV CILJ OSTVARI.

PRAĆENJE POTROŠNJE I REDOVNO IZVEŠTAVANJE JAVNOSTI SU KLJUČNI ELEMENTI DELOTVORNE ENERGETSKE POLITIKE LOKALNE SAMOUPRAVE

PRAĆENJE POTROŠNJE ENERGIJE I ADEKVANTO INFORMISANJE BUDŽETSKIH KORISNIKA, ALI I GRAĐANA, O POTROŠNJI I STANJU ENERGETSKOG SEKTORA NA LOKALNOM NIVOU, JEDAN JE OD PREDUSLOVA ZA ODRŽIVO SNABDEVANJE ENERGIJOM I POVEĆANJE KVALITETA USLUGA ZA KRAJNJE KORISNIKE.

PREMA ISTRAŽIVANJU KOJE JE, PUTEM ANKETE, SPROVEO BOŠ U SARADNJI SA STALNOM KONFERENCIJOM GRADOVA I OPŠTINA ZAKLUČUJEMO DA U REPUBLICI SRBIJI NE POSTOJI ORGANIZOVAN SISTEM PRIKUPLANJA INFORMACIJA O POTROŠNJI ENERGIJE, UPROKOS ČINJENICI DA JE TO ZAKONSKA OBAVEZA. ZAKON O EFIKASNOM KORIŠĆENJU ENERGIJE, TAKOĐE, PREDVIĐA OBAVEZU JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE DA USVAJAJU PROGRAME ENERGETSKE EFIKASNOSTI. PROGRAM TREBA DA

SADRŽI „PREGLED I PROCENU GODIŠNJIH ENERGETSKIH POTREBA“. AKO SE VLASNIČKI OKVIR U JAVNOM SEKTORU NE IZMENI I AKO OSTANU NEPROMENJENI MEHANIZMI FINANSIRANJA, USPEH U SPROVOĐENJU OVIH REŠENJA NIJE REALNO OČEKIVATI.

UVID JAVNOSTI U PROCES DONOŠENJA ODLUKE O BUDŽETU ILI U FINANSIJSKE PLANOVE USTANOVA I PREDUZEĆA JEDINI JE NAČIN DA SE OBEZBEDE INFORMACIJE O KVALITETU UPRAVLJANJA U OBLASTI ENERGETIKE NA LOKALNOM NIVOU. ODLUKA DA SE NE INVESTIRA U ENERGETSKU EFIKASNOST U PLANU KOJI DONOSIMO ZA NAREDNU GODINU DIREKTNO USLOVLJAVA JAVNU NABAVKU ENERGIJE I ENERGENATA U GODINAMA KOJE SLEDE.

OSMIŠLJAVANJE I IZVOĐENJE KAPITALNIH PROJEKATA SUŠTINSKI ODREĐUJE KAKO ĆE IZGLEDATI ENERGETSKI BILANSI JAVNOG SEKTORA NA LOKALU I KOLIKO NOVCA ĆEMO IZDVAJATI KAO PORESKI OBVEZNICI ILI KAO KORISNICI KOMUNALNIH USLUGA DA BISMO POKRILI TROŠKOVE VEZANE ZA KORIŠĆENJE ENERGIJE I ENERGENATA ILI ZA PROIZVODNJU ENERGIJE. U SADAŠNJEM OKVIRU POSLOVANJA JAVNIH PREDUZEĆA ZAPRAVO NIJE KOREKTNO GOVORITI O KAPITALNIM PROJEKTIMA JAVNIH PREDUZEĆA, BUDUĆI DA SE VELIKA VEĆINA PROJEKATA KOJI BI SE MOGLI POSMATRATI NA Taj NAČIN VODE KAO KAPITALNI PROJEKTI LOKALNE SAMOUPRAVE I NE MOGU SE FINANSIRATI IZ BUDŽETA TIH PREDUZEĆA.

OVAKAV PRISTUP JE NAROČITO PROBLEMATIČAN KADA SU U PITANJU INVESTICIJE U SISTEM DALJINSKOG GREJANJA, AKO SE IMA U VIDU DA JE U SVEGA NEKOLIKO LOKALNIH SAMOUPRAVA BROJ GRAĐANA KORISNIKA OVAKVOG SISTEMA VEĆI OD POLOVINE UKUPNOG BROJA STANOVNIKA. **PITANJE ZAŠTO JE GREJANJE JEDNE, MANJE, GRUPE GRAĐANA DEFINISANO U ZAKONSKOM OKVIRU KAO KOMUNALNA DELATNOST ILI PAK KAO ENERGETSKA DELATNOST OD OPŠTEG EKONOMSKOG INTERESA – OSTAJE OTVORENO.** ČINI SE DA SE OVAKVIM ODNOSOM VRŠI RAZDVAJANJE GRAĐANA NA NAČIN KOJI KRŠI USTAVNE NORME, NAROČITO KADA SE IMA U VIDU DA POSTOJE ALTERNATIVE ZA GREJANJE ČAK I U ONIM ZGRADAMA U KOJIMA NEMA DIMNJAKA.

PREPORUKE

U POSTOJEĆEM PRAVNOM OKVIRU NAJBOLJE REŠENJE ZA POVEĆANJE DOSTUPNOSTI TEHNIČKOG ZNANJA NEOPHODNOG ZA OSMIŠLJAVANJE TEHNIČKIH REŠENJA KOJIMA BI SE UNAPREDILA ENERGETSKA EFIKASNOST JE **FORMIRANJE RESURSNOG CENTRA ZA ENERGETSKU EFIKASNOST** SA JAVNIM OVLAŠĆENJIMA. TAKVA ORGANIZACIJA BI MORALA DA IMA JAVNA OVLAŠĆENJA DOBIJENA OD NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE I NE BI SMELA DA ODGOVARA IZVRŠNOJ VLASTI KAKO BI SE OMOGUĆILO PROFESIONALNO OBAVLJANJE POSLOVA. MOGUĆE JE ZAMISLITI OSNIVANJE TAKVE VRSTE ORGANIZACIJE PRI UDRUŽENJU KAKVO JE STALNA KONFERENCIJA GRADOVA I OPŠTINA.

POTREBNO JE POVEĆATI DOSTUPNOST INFORMACIJA O POTROŠNJI ENERGIJE I ENERGENATA ZAINTERESOVANIM GRAĐANIMA I MOGUĆIM SNABDEVAČIMA OPREMOM I TEHNIČKIM REŠENJIMA PUTEM INTERNET STRANICE KOJA BI SADRŽALA INFORMACIJE O TROŠKOVIMA ZA ENERGIJU I ENERGENTE ZA ISTE USLUGE KOJE PRUŽAJU RAZLIČITE LOKALNE SAMOUPRAVE U SRBIJI I INOSTRANSTVU. TAKAV PRISTUP BI UMNOGOME UTICAO NA PODIZANJE NIVOA SVESTI GRAĐANA O MOGUĆNOSTIMA ZA POVEĆANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI. PORED TOGA ZAINTERESOVANI PONUĐAČI OPREME ILI TEHNIČKIH REŠENJA BI POD JEDNAKIM USLOVIMA IMALI PRISTUP INFORMACIJAMA KOJE IM MOGU POMOĆI U PRUŽANJU BOLJE USLUGE LOKALNIM SAMOUPRAVAMA U OVOJ OBLASTI. KVALITETNE ODLUKE SE DONOSE SAMO KADA POSTOJI MOGUĆNOST IZBORA IZMEĐU VIŠE RASPOLOŽIVIH OPCIIA.

DONOŠENJEM OPŠTINSKIH ODLUKA O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI UZ ODGOVARAJUĆE UČEŠĆE JAVNOSTI, OLAKŠAO BI SE PROCES PRIPREME KAPITALNIH PROJEKATA I ZNATNO BI SE SMANJILA MOGUĆNOST POGREŠNIH ODLUKA PRI IZBORU KAPITALNIH PROJEKATA. DONOŠENJE I PRIMENA OVAKVIH ODLUKA MOŽE PREDSTAVLJATI MOĆAN ALAT KOJIM SE POSTIŽE STVARNO OSTVARIVANJE UŠTEDA, DOK SU ZAKONOM PROPISANI PROGRAMI I AKCIONI PLANOV I OSNOVE KOJE BI MOGLE DA POVEĆAJU MOTIVACIJU ZA PRIPREMU I SPROVOĐENJE PROJEKATA.

FORMIRANJE UDRUŽENJA POTROŠAČA KOMUNALNIH USLUGA I NJIHOVO OSNAŽIVANJE ZA VOĐENJE DIJALOGA SA PREDUZEĆIMA KOJA PRUŽAJU OVE USLUGE SA CILJEM MOGUĆEG UČEŠĆA U VLASNIŠTVU I UPRAVLJANJU NAD MREŽAMA KOJIMA SE ODREĐENA USLUGA ISPORUČUJE, STVORILO BI PRIRODNI REGULATORN I PRITISAK NA PRUŽAOCE OV I H USLUGA I PREDSTAVLJALO BI SNAŽAN EKONOMSKI PODSTICAJ ZA POVEĆANJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI.